

ΤΟ

1868 ΚΑΙ 1878

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ ΤΩ ΕΥΓΕΝΕΙ ΛΟΡΔΩ ΒΗΣΚΟΝΦΗΛΛ

Α'

1868

Χλωμός Κριάρη, άφωνος κι' όλόμαυρα ντυμένος,
 'Από τής Κρήτης έρχεσαι τή γή συνεφιασμένος·
 'Όσάν σημαία γύρισες με μέτωπο σκυμένο,
 Ποῦ τὸ σταυρό της έχασε σὲ δρόμο 'ματωμένο.

Πρῶτος ἐπῆγες κ' έρχεσαι ὁ ὕστερος... κομμάτια
 Τὴν ἀλυσσίδα ἔσπασες ποῦ σοῦδεναν τὰ χέρια,
 Καὶ ἤλθες, ἀφοῦ κλείσθησαν τῆς μάνας σου τὰ μάτια,
 Μέσ' ἀπ' 'Αράπικα σπαθιά καὶ Τούρκικα μαχαίρια·
 'Αχ, καλῶς ἤλθες· δόσε μας τ' ἀνδρειωμένο χέρι,
 Καὶ πέσε μέσ' τὸν κόλπο μας τὴν πίκρα σου νὰ

[θάψης·

'Αφσε τὸ δάκρυ σου νὰ βγῇ Λαχιώτικο ξερτέρι,
 Δέν εἶν' ἔντροπὴ γιὰ τὴν γλυκεῖα Πατρίδα σου

[νὰ κλάψης·

Μ' αὐτὰ τὰ δάκρυα τῆς σκλαδιᾶς ἡ ἀλυσσίδες

[σπᾶνε,

Στῆς Γῆς τὰ σπλάχνα μπένουνε καὶ Γίγαντες γεν-

[νᾶνε.

Β'

Τὸ ξέρω· τὴν ἐχάσαμε τὴν Κρήτη μας καὶ πάλι·
 Τὸ ξέρω· πάλι 'ερέθηκες στὴν ἐσχατὴ στιγμὴ τῆς·
 Τὰ λαβωμένα στήθια σου τῆς εἶχες προσκεφάλι,
 Κ' ἐδέχθηκες τὴν ὕστερη ματιὰ καὶ τὴν εὐχὴ τῆς...

'Αχ· φῶς ἐκείνη ἡ 'ματιὰ στὸ μνημῆμά σου θὰ γείνη·
 Σὰν ἥλιος θὰ φωτοβολῇ στοῦ τάφου σου τὸ χῶμα·
 Θὰ σοῦ ζεσταίνη ἡ εὐχὴ ἡ ἐσχατὴ ἐκείνη,

'Όσάν μανούλας ἀγκαλιά καὶ κόκαλα καὶ σῶμα!

Γ'

Ξέρω τί λές· στὸν τάφο σου δέν θέλεις φῶς κανένα·
 —Ποτέ του δέν ἐδόῦλεψε τὸ χέρι σου γιὰ σένα—

Τὴν Κρήτη θέλεις μοναχὰ ἐλεύθερη, μεγάλη,
 Καὶ τάφο σ' ἀσημένιο τῆς κανένα περιγιάλι.

Φιλοδοξία ἄλληνη δέν ἔχει τὸ σπαθί σου,

Παρὰ σὲ Κρήτη ἐλεύθερη νὰ γύρη τὸ κορμί σου.

'Ε, δέν θὰ γύρη! Εἴμαστε γενεὰ καταραμένη·

Καταραμένοι εἴμαστε καὶ ἔχομε ἐχθρό μας,

Κάθε φυλὴ, κάθε καιρὸ, τὴ Γῆ τὴν Οἰκουμένη,

Τὸν Οὐρανὸ, τὴ Θάλασσα, τὸν ἴδιο ἑαυτὸ μας!

Καταραμένη ἡ στιγμὴ ἐκεῖν' ἡ δοξατμένη

'Όποῦ ἀκούσθη τὸ ὄνομα «'Ελλάς» καταραμένη

'Η δόξα τῆς ἡ ἀκαρπῆ ποῦ χάρου θάφτουν λάκκοι,
 Τὸ γάλα τῆς τ' ἀθάνατο, τ' ἀθάνατο φαρμάκι·
 Κατάρρα στ' ἀκρογιάλια τῆς, στὸ φῶς, στὸν οὐρα-
 [νό τῆς,

Κι' ἀπ' ὅλα περισσότερο κατάρρα στὸ θεὸ τῆς!
 Μιὰ μέρα δὲ χαρήκαμε ὀλάκερη· μιὰ ὥρα,
 Δεν χαμογέλασεν αὐτὴ ἡ πικραμένη χώρα,
 Κι' ὅσαις φοραῖς τοῦ οὐρανοῦ βρεθήκαμε τὰ ὕψη,
 Εἴχαμε σκάλα τὸ σταυρὸ καὶ φτέρυγα τὴ θλίψη..

1878.

'Αχ, νᾶμαστε κ' ἐμεῖς φυλὴ ἀπὸ ἐκείναις, ὅπου
 Σὲ σκαλοπάτι στέκουνε ἀρκούδας καὶ ἀνθρώπου·
 Τὴ σῆψι μᾶνα νᾶχαμε καὶ τὴ νυχτιὰ πατέρα·
 Νὰ μὴ μας γέννας τὸ φῶς κ' ἡ ὁμορφὴ ἡμέρα,
 Νὰ ἡμαστε, νὰ ἡμαστε δίχως ἀνθρώπου χάρι·
 'Αθίγγανοι!—χειρότερα, χειρότερα—Βουλγάρει,
 Βουλγάρει ποῦ με τὸ στανὸ τοὺς σποῦν τὴν ἀλυσ-
 [σίδα,

'Ηλιο θὰ εἴχαμε κ' ἐμεῖς κ' ἐλεύθερη Πατρίδα...
 Τότε μονάχα, σκοτεινὴ φωλιά τοῦ Καρχαρία,
 Χανούμιστα καὶ Μιλεδῦ, τσαμὶ καὶ ἐκκλησία,
 Τότε θεὰ μᾶς ἀνοιγες τὴν ἄφωνη καρδιά σου·
 Εἶπα καρδιά· λησμόνησα... μερίδα στὰ χαρτιά σου!
 'Οπίσω τὰ ἐπίβουλα, Θεέ μου, πάρε δῶρα·

'Ασχήμεσε, σκοτείνιασε τὴ φωτεινὴ μας χώρα·
 Τὸ μέτωπό μας στένεψε καὶ σβύσε τὴ ματιὰ μας·
 Πάγωσε λίγο τὴ ψυχὴ καὶ τὴ πλατειὰ καρδιά μας,
 'Ισως μ' αὐτὴ τὴν ἀσχημιά καὶ τὴ σβυσμένη ὄψι
 Μᾶς ἀγαπήσουν, κ' ἡ Φραγγιά τὴν ἀλυσσί μας
 [κόψη...

'Α, ναι, Κριάρη· δύστυχο τῆς Κρήτης μας ξερτέρι,
 Μᾶς ἔχει πλάσει ὁ Θεὸς με τὸ δεξί του χέρι·
 Στ' ἀριστερὸ ἔχει εὐχαίς, κατάρραις στὸ δεξί του!
 Γι' αὐτὸ ἐπάνω στὸ σταυρὸ ἐχάθη τὸ παιδί του...
 Σίδερα πρέπουνε σ' ἐμᾶς· δέν ἔχομε τὴν χάρι
 Καὶ τὴν ἀτίμητη τιμὴ νὰ ἡμαστε Βουλγάρει...
 Αὐτὸ τὸ βάρβαρο ἐγώ, αὐτὸ τὸ κρύο φέμμα,
 Ποῦ ἔχει σκύλινη καρδιά κι' ἀγγελικὸ τὸ βλέμμα·
 Αὐτὸ ποῦ λέν πολιτισμὸ καὶ φῶς κ' ἐλευθερία,
 Χωρὶς νὰ κοκκινίζουνε, χωρὶς ντροπὴ κάμμία,
 Αὐτὸ δέν ἔχει ἐντροπὴ ἀπάνω του, δέν ἔχει,
 Πηγαίνει πίσω κι' ὅχι μπρὲς καὶ τὸ σκοτάδι τρέχει!

Δ'

Τ' ἀδικημένο σου σπαθί κομμάτισε, Κριάρη,
Καί με κατάραις ρίξε το στῆς θάλασσας τὰ βάθη.
Βγάλ' τὸ σταυρό του, στόλιστο με τὸ μισὸ φεγγάρι.
Θεὸς δὲν ἦτανε ποτὲ ἢ ἦτανε κ' ἐχάθη...

Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια μόνον ζοῦν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ
[λύκοι.

Στὰ δόντια εἶναι τὸ δίκαιο καὶ στ' ἄδικο ἡ νίκη!
Σώπασε, βλάσφημη ψυχὴ, καρδιά μου πικραμμένη,
Λάζαρος εἶναι ἡ Ἑλλάς καὶ ζῇ καὶ σὰν πεθαίνῃ.
Ποτὲ δὲν χάνεται, ποτὲ δὲν βγαίνει ἡ ψυχὴ της.
Τὰ σαδανά της ἔμαθε νὰ σχίζῃ τὸ σπαθί της!
Τὸ Γόρδιο ποῦ ἔδεσε σφιχτότερα ἢ Δύσι,
Κι' ὁποῦ τὸν καταμπερδεψε ἀντὶ νὰ τόνε λύσῃ,
Κομμάτια θὰ τὸν κάνωμε στὸ δυνατό μας χέρι.
Ἐκεῖνο ποῦ δὲν λύνεται τὸ κόβει τὸ μαχαῖρι...

Ἔ, ξέρει, ξέρει ἡ Ἑλλάς νὰ πέσῃ ἀρματωμένη,
Σ' ἀσπίδα ἀπάνω ἀθάνατη με δάφναις σκεπασμένη.
Δὲν θενὰ μείνῃ ἕνας μας· θενὰ χαθοῦμε ὅλοι,
Ἀπὸ μαχαῖρι καὶ σπαθί, ἀπὸ φωτιά καὶ βόλι.
Κάνένας στὸ κρεββάτι του τὰ μάτια δὲν θὰ κλείσῃ,
Τὴν εὐχαρίστησιν αὐτὴν ὁ Ἀγγλὸς νὰ κερδίσῃ...
Ἐλάτε νὰ πεθάνωμε, ἐλάτε νὰ χαθοῦμε,

Ολόρθοι καὶ γεμάτοι φῶς τὸ θάνατο νὰ βροῦμε.
Ναί· θ' ἀπεθάνῃ ἡ Ἑλλάς, μὰ σ' ἕνα τρόπον ὅπου
Νὰ φρίξουνε τὰ κόκκαλα καὶ πεθαμμέν' ἀνθρώπου...
Θὰ γείνῃ πέτρα, σκύλινη θὰ γείνῃ ἡ καρδιά μας.
Θὰ σφάζουμε ταῖς μάναις μας, τοὺς γέροντες, τὰ
[παιδιά μας,

Θὰ σχίσωμε τὰ πλάνα μας τ' ἀθάνατα βιβλία,
Θὰ ρίξωμε στὴ θάλασσα βαθεῖα τὴν ἱστορία,
Τοῦ Σύλλα θενὰ βάλωμε φωτιά στὸν Παρθενῶνα,
Δὲν θενὰ μείνῃ ἐκκλησιὰ καὶ πέτρα καὶ καλῶνα,
Καὶ δίχως ἕνα στεναγμὸ καὶ δίχως ἕνα δάκρυ,
Ἀπὸ τὴ μία ἀκρὴ μας ἕως τὴν ἄλλη ἀκρὴ
Μιὰ στάχτη θενὰ γείνωμεν κ' Εὐρώπῃ, θενὰ εἰ-

[ποῦμε,
«Στὴ εὐσπλαγχνία σου μ' αὐτὴ τὴ στάχτη ἀπαν-
[τοῦμε!»

Κι' ὅταν ῥωτήσῃ τοὺς καιροὺς ὁ κόσμος καμμιὰ
[μέρα,
Ποῦν ἡ Νεραίδα τοῦ γιालοῦ, τοῦ Μαρτ' ἡ θυγατέρα,
Τῆς ἱστορίας ἡ θεά, αὐτὴ θὰ ἀπαντήσῃ,
Καὶ ξέρει τὴν κατάραις σὲ ποιοὺς θὰ τὴν ἀφήσῃ.

Ε'

Ἀπάν', Κριάρη· τ' ἄρματα στὰ χερίά της ἡ Κρήτη
Ἀκόμη, ἀκόμη τὰ βαττὰ· φωτιά, λατζί· Μιχάλη,
Πῶχους τὴν ὄψι τοῦ σπαθιοῦ, κορμί τὸ Ψιλορίτη!
Ἐμπρὸς, Κροχίδα, δεύτερη πληγὴ νὰ πάρῃς πάλι.

Θυμήσου, Γέρο-Κόρακα, θυμήσου τὰ παλγὰ σου,
Καὶ σὰν τὴν πρώτη σου ἀγὴ ἄς γίνῃ κ' ἡ νυχ-
[τιά σου!

Ε'

Νεκρὴ ἡ Κρήτη τὸ σπαθί, νεκρὴ θὰ παραιτήσῃ.
Σταλαγματιά, σταλαγματιά τὸ αἷμά της θὰ χύσῃ.
Στεριαίς, πελάγη καὶ βουνὰ με κείνο θενὰ ῥάνῃ,
Καὶ στὸ Συνέδριο θὰ εἰπῇ «Νὰ κόκκινο μελάνι!»
Με τοῦτο, τοῦτο, Βηκονοφῆλδ, θὰ γράψῃς δρᾶμα, ὅπου
Ἀκόμη δὲν τὸ ἔγραψε χέρι κἀνὲν ἀνθρώπου.
Στὴ χώρα σου τὴ σκοτεινὴ καὶ τὴν ἀραχνιασμένη,
Τέτοια ζητοῦνε ποίησι, κατάραι φορτωμένη.
Ζητοῦν ἐκεῖ ὀλάχαιρο Λαὸ νεκρὸ νὰ ἴδουνε.
Με πριόνι, ὄχι με σπαθί, παιδιὰ νὰ τυραννοῦνε.
Ζητοῦν λουλούδια αἵματηρὰ· σὴ χώραμας ν' ἀνθίζουν.
Αὐτὰ ἕνα χαμόγελο εἰς τὴν Φραγκιὰ ἀξίζουν....
Εἶναι ὠραῖο θέαμα κ' εὐχαριστεῖ τὸ μάτι,
Τούρκων τὴν ἄγια Τράπεζα νὰ βλέπουνε κρεββάτι.
Εὐχαριστεῖ μπρὸς τὰ παιδιὰ μητέραις ν' ἀτιμάζουν.
Αὐτὰ κομμάτι συγκινοῦν, αὐτὰ διασκεδάζουν....
Ἔτὰ σιδερένια νεῦρά της ὁ Σαχαισπὴρ δὲν φθάνει.
Τέτοια μωρολογήματα στὴ Δύσι δὲν περνᾶνε.
Θέλουνε αἷμα· σὴ Σκηνή, σὸ δρᾶμα Γ 1 α τ α γ ἄ ν ι,
Καὶ ἦρωα Κιρκάσιο.... αὐτὰ χειροκροτᾶνε....
Αὐτὰ εἶναι πρωτότυπα, αὐτὰ εὐχαριστοῦνε.
Με τοῦτα, Μοῦσα, δρόσιζε πολιτισμένα χεῖλη, [νοῦνε!
Κ' ἐκείνους ποῦ τὴν εὐσπλαχνὴ θρησκεία προσκυ-
[κοντίλι....
Στὴν πέτρα γράφουν με χαρτί, δὲν γράφουν με

Ἐμπρὸς, Κιρκάσιοι· ἐμπρὸς, Βασιλευζοῦχοι, πάλι.
Δ ὅ σ τ ε τ ρ α π έ ζ ι στὴν Φραγκιὰ· τ' ὀρνιά θενὰ
[τὰ βάλῃ,

Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Μακεδονία,
Καὶ θὰ σᾶς δώσῃ κόκκινο κρασί ἡ Θεσσαλία!
Με τέτοιον μοναχὰ κρασί εὐχαριστοῦν τὴ Δύσι.
Με αἷμα κάνει πρόποσι ἀνθρώπου σὰν μεθύσῃ...

Ὅχι, Γαμβέττα· Ἐκκλησιὰ ἀπὸ Θεοῦ γεμάτη.
Θάλασσ' ἀτέλειωτη, βουνὸ με δίχως μονοπάτι!
Ὅχι, βοριά· Ἐλευθερίας, ψυχὴ μ' ἀπρὸ καὶ κῶμα.
Ποτὲ δὲν μπαίνει ἡ Ἑλλάς σ' ἀχαριστίας κρίμα!
Τὸ ἐκοῖτα τὸ χέρι μου, ναί, τόκοῖτα τὸ χέρι,
Ἀνίστας γιὰ τὴ Μάνα Σου, τὴν Ἱερὴ Γαλλία,
Μιὰ λέξι ἔγραψα πικρὴ... Ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει,
Πῶς τὸνομά της ἔχομε τραγοῦδι κι' ἀρμονία...
Τοῦ Βασιγχετώνος, τοῦ Οὐγγῶ ἡ ζηλεμένη Μάνα,
Εἶναι βωμὸς κάθε λαοῦ κ' Ἐλευθερίας καμπάνα.
Ὅταν κτυπᾷ βγαίνει τὸ φῶς, βροντᾷ ἀστροπελέκι.
Καὶ στοὺς λαοὺς ἀντίδωρο μοιράζει καὶ τουφέκι!
Τὰ ντροπιασμένα χέρια τους, οἱ τύραννοι ἄς δίνουν,
Ἄς βοηθοῦνται κ' αἵματα καὶ δάκρυα ἄς πίνουν.
Δὲν βλάπτει μένουν καὶ σ' ἐμᾶς ὀλίγ' ἀκόμα χέρια.
Ὅπου κρατοῦν με δύναμι Ἐλευθερίας μαχαῖρια.
Τὰ τιμημένα χέρι' αὐτὰ, Ἑλλάς, χαιρέτισέ τα.
Σφίγγει ὁ γυῖος τοῦ Βίκτωρος τὸ χέρι τοῦ Γαμβέτα,
Τὴν βλοῦζα του τὴν κόκκινη ὁ Γαριβάλδης βάζει.
Ἄ, πάλι θάχωμε φωτιά καὶ πάλι συννεφιάζει...
Μπρὸς ἡ Γαλλία, στὸ πλευρὸ ἡ Ἰταλία στέκει.
Ἀπάνω ὅλοι... καὶ μπροστὰ τοῦ Μάρτι τοῦ τουφέκι!